

Wstępne czynności dowodowe w przypadku wybranych przestępstw seksualnych

asp. Robert Moskała
asp. Patrycja Raszyk
sierż. szt. Artur Kopka
Zakład Służby Kryminalnej

Wstępne czynności dowodowe w przypadku wybranych przestępstw seksualnych

Katowice 2025

Nadzór merytoryczny:
podinsp. Tomasz Czyłok

Redakcja, korekta, skład:
Paweł Mięsiak

© Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2025, pewne prawa zastrzeżone.

Niniejsza publikacja w całości stanowi materiał dydaktyczny Szkoły Policji w Katowicach.
Publikacja dostępna jest na licencji:
Creative Commons – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach (CC-BY-NC-SA) 4.0 Polska.

Postanowienia licencji są dostępne pod adresem:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Spis treści

Wstęp	4
1. Charakterystyka wybranych przestępstw przeciwko	
wolności seksualnej i obyczajności	6
1.1. Zgwałcenie – art. 197 k.k.	6
1.2. Obcowanie płciowe z małoletnim – art. 200 k.k.	10
1.3. Zakazane nawiązanie kontaktu z małoletnim – art. 200a k.k.	11
2. Czynności Policji w przypadku zgłoszenia przestępstwa zgwałcenia	14
3. Problematyka przesłuchania pokrzywdzonego i świadka przy zastosowaniu	
art. 185 a-c k.p.k.....	20
3.1. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego – szczególny tryb przesłuchania w sprawach o przestępstwa z rozdziału XXV i inne – art. 185a k.p.k.....	20
3.2. Przesłuchanie małoletniego świadka – szczególny tryb przesłuchania świadka, który nie jest pokrzywdzonym – art. 185b k.p.k.....	22
3.3. Przestępstwa określone w art. 197-199 k. k. – zawiadomienie o przestępstwie, przesłuchanie pokrzywdzonego – art. 185c k.p.k.....	23
Bibliografia	25

Celem niniejszej publikacji jest przedstawienie wybranych przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności w kontekście praktyki organów ścigania, ze szczególnym uwzględnieniem działań podejmowanych przez funkcjonariuszy Policji. W opracowaniu skupiono się na aspektach praktycznych prowadzenia czynności służbowych w sytuacjach związanych z podejrzeniem popełnienia przestępstw określonych w art. 197, 200 oraz 200a k.k., ze wskazaniem na problemy pojawiające się podczas przyjmowania zawiadomienia o przestępstwie, zabezpieczania miejsca zdarzenia oraz przesłuchiwania świadków i pokrzywdzonych.

Specyfika czynów zabronionych z obszaru przestępstw seksualnych wymaga od funkcjonariuszy nie tylko znajomości obowiązujących przepisów prawa, ale również umiejętności ich stosowania w warunkach emocjonalnie i operacyjnie trudnych. Ze względu na wrażliwość tematyki oraz nierzadko traumatyczny charakter doświadczanych przez ofiary przeżyć, kluczowe znaczenie mają kompetencje interpersonalne funkcjonariuszy, jak również ich przygotowanie proceduralne i psychologiczne. Szczególnie istotne jest stosowanie odpowiednich algorytmów postępowania, pozwalających na minimalizację wtórnej wiktymizacji oraz skuteczne gromadzenie materiału dowodowego.

Warto także zwrócić uwagę na dynamiczne zmiany zachodzące w zakresie regulacji prawnych oraz ewolucję orzecznictwa w obszarze przestępstw seksualnych. Nowelizacje Kodeksu karnego, a w szczególności zmiana definicji zgwałcenia, w sposób istotny wpływają na rozumienie strony przedmiotowej tego przestępstwa, co znajduje bezpośrednie przełożenie na ocenę sądową zachowań sprawców i wymiar orzekanych kar. Analogiczne tendencje interpretacyjne można zaobserwować w odniesieniu do przestępstwa groomingu (art. 200a k.k.), które – jako stosunkowo nowa konstrukcja prawna – nadal budzi kontrowersje w doktrynie oraz judykaturze.

Znajomość aktualnego stanu prawnego, dorobku doktrynalnego oraz kierunków orzeczniczych jest nieodzowna dla skutecznego przeciwdziałania przestępczości seksualnej oraz prawidłowego prowadzenia postępowań przygotowawczych. Wiedza ta ma szczególne znaczenie nie tylko dla funkcjonariuszy pionu dochodzeniowo-śledczego, lecz także dla policjantów pionu prewencyjnego, którzy często jako pierwsi mają kontakt z osobą pokrzywdzoną lub sprawcą.

W niniejszym opracowaniu autorzy koncentrują się na trzech kategoriach czynów zabronionych, które – z uwagi na złożoność stanów faktycznych oraz trudności

interpretacyjne – stanowią istotne wyzwanie zarówno na gruncie kwalifikacji prawnej, jak i w aspekcie praktyki śledczej. Analizie poddano przestępstwa: zgwałcenia (art. 197 k.k.), obcowania płciowego z małoletnim (art. 200 k.k.), zakazanego nawiązywania kontaktu z małoletnim (grooming) (art. 200a k.k.).

Autorzy mają nadzieję, że przedstawione w niniejszym opracowaniu zagadnienia stanowią będą wsparcie merytoryczne i praktyczne dla funkcjonariuszy Policji, przyczyniając się do podniesienia skuteczności działań w obszarze zwalczania przestępstw o wysokim stopniu społecznej szkodliwości i wyjątkowej wrażliwości procesowej.

Rozdział 1.

Charakterystyka wybranych przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności

1.1. Zgwałcenie – art. 197 k.k.

W ostatnich latach problematyka przestępstwa zgwałcenia, a w szczególności kierunki orzecznicze dotyczące wykładni jego znamion, była przedmiotem licznych debat w doktrynie oraz orzecznictwie. W odpowiedzi na utrzymującą się krytykę dotychczasowych ujęć tego typu czynu zabronionego, ustawodawca zdecydował się na nowelizację art. 197 k.k., która weszła w życie w lutym 2025 roku. Zgodnie z art. 197 § 1 k.k. kto doprowadza inną osobę do obcowania płciowego przemocą, groźbą bezprawną, podstępem lub w inny sposób mimo braku jej zgody, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15¹. Jak można zauważyć w opisie znamion czynu zabronionego pojawiło się nowe sformułowanie: „w inny sposób mimo braku jej zgody”. To nowatorskie określenie w polskim ustawodawstwie nie doczekało się jeszcze utrwalonego kierunku interpretacyjnego, co pozostawia wiele wątpliwości i otwartych kwestii. Pierwsze analizy i publikacje wskazują jednak, że intencją ustawodawcy było odejście od dotychczasowego podejścia, które koncentrowało się wyłącznie na przełamaniu fizycznego oporu osoby pokrzywdzonej. Z uwagi na konieczność uzyskania zgody jednej ze stron czynności seksualnej, jej brak, chociażby dorozumiany, będzie już wypełniał znamiona zgwałcenia. Oczywiście zmiana ta budzi wiele kontrowersji, przede wszystkim, dlatego że określenie „w inny sposób”, jest określeniem nieprecyzyjnym i powoduje włączenie katalogu otwartego różnych możliwości zachowań się sprawcy, co może implikować wiele fałszywych oskarżeń, wynikających z problemów interpretacyjnych tego określenia.

Należy jednak pamiętać, że pomimo wprowadzenia modyfikacji w stronie przedmiotowej omawianego przestępstwa, w dalszym ciągu pozostaje tzw. klasyczne ujęcie zgwałcenia. Mianowicie chodzi tutaj o kwestię okoliczności modalnych sposobu działania sprawcy, czyli przemocy, groźby bezprawnej i podstępu. Przemocą będzie każde oddziaływanie na pokrzywdzonego lub jego otoczenie, które za pomocą pewnych środków fizycznych uniemożliwia opór, przełamuje go lub wywiera wpływ na podjęcie decyzji, rozumianej jako akt woli. Chodzić tu może bądź o uzyskanie zgody, bądź o uniemożliwienie wyrażenia sprzeciwu. Przemoc niekoniecznie musi być

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (dalej: Kodeks karny).

skierowana na osobę pokrzywdzoną². Pojęcie groźby bezprawnej zostało uregulowane w art. 115 § 12 k.k., zgodnie z którym jest to zarówno groźba, o której mowa w art. 190 groźba karalna, jak i groźba spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jak również rozgłoszenia wiadomości uwłaczającej czci zagrożonego lub jego osoby najbliższej; nie stanowi groźby zapowiedź spowodowania postępowania karnego lub innego postępowania, w którym może zostać nałożona administracyjna kara pieniężna, jeżeli ma ona jedynie na celu ochronę prawa naruszonego przestępstwem lub zachowaniem zagrożonym administracyjną karą pieniężną³. Kolejną możliwością doprowadzenia innej osoby do zgwałcenia jest podstęp, który zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego, może polegać bądź na stosowaniu takich pozorów, w których osoba pokrzywdzona wyraża zgodę na czyn nierządny, na który nie wyraziłaby zgody, gdyby nie była wprowadzona w błąd, bądź też na zabiegach doprowadzających osobę pokrzywdzoną do stanu, w którym nie ma pełnego rozeznania tego co czyni, albo nie może stawiać oporu⁴.

Istotną nowością w ramach nowelizacji art. 197 k.k. jest wprowadzenie § 1a, który rozszerza zakres penalizacji czynu zgwałcenia. Przepis ten stanowi, że tej samej karze podlega, kto doprowadza inną osobę do obcowania płciowego wykorzystując brak możliwości rozpoznania przez nią znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem⁵. Wprowadzenie tego unormowania wskazuje na dążenie ustawodawcy do objęcia szczególną ochroną osób, które – z przyczyn natury psychicznej, emocjonalnej lub poznawczej – nie są w stanie w pełni świadomie wyrazić zgody na uczestnictwo w czynności seksualnej. W odróżnieniu od klasycznych znamion zgwałcenia, takich jak przemoc, groźba bezprawna czy podstęp, § 1a penalizuje sytuacje, w których sprawca wykorzystuje obiektywną niezdolność pokrzywdzonego do podejmowania decyzji lub świadomego udziału w akcie seksualnym. Z uwagi na brak precyzyjnego wskazania w przepisie, jakie konkretne stany lub okoliczności skutkują utratą zdolności rozpoznania znaczenia czynu bądź kierowania swoim postępowaniem, pojawiają się liczne wątpliwości interpretacyjne. W doktrynie rozważa się analogię do art. 31 § 1 k.k., który odnosi się do niepoczytalności sprawcy i wymienia takie przesłanki jak choroba psychiczna, upośledzenie umysłowe czy inne zakłócenie czynności psychicznych. Można zatem przyjąć, że podobne stany po stronie pokrzywdzonego mogą uzasadniać zastosowanie § 1a art. 197 k.k.

² R. Stefański, Kodeks Karny. Komentarz, Legalis 2025 (04.04.2025).

³ Kodeks karny.

⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1985 r., II KR 86/85.

⁵ Kodeks karny.

Zgodnie z § 2 art. 197 k.k. odpowiedzialnością karną objęte jest nie tylko doprowadzenie innej osoby do obcowania płciowego, lecz także wymuszenie innej czynności seksualnej. W myśl wymienionego przepisu jeżeli sprawca w sposób określony w § 1 lub 1a doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo do wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8⁶. Tym samym ustawodawca penalizuje zarówno przymuszenie ofiary do biernego uczestnictwa w czynności seksualnej (poddanie się), jak i do aktywnego działania (wykonanie czynności). Kluczowe znaczenie ma tutaj odniesienie do metod działania opisanych w § 1 i § 1a, a więc przemocy, groźby bezprawnej, podstępów, innego sposobu mimo braku zgody, bądź też wykorzystania niezdolności ofiary do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem. Warto zauważyć, że w § 2 chodzi o czyny, które nie stanowią obcowania płciowego w rozumieniu prawnym, ale są uznawane za tzw. „inne czynności seksualne”. Pojęcie to nie zostało zdefiniowane w ustawie, jednak zarówno w doktrynie, jak i orzecznictwie przyjmuje się, że obejmuje ono takie zachowania, które mają charakter seksualny i są skierowane na zaspokojenie popędu seksualnego sprawcy lub innej osoby. Mogą to być zarówno czynności o charakterze cielesnym (np. dotykanie miejsc intymnych, masturbacja w obecności ofiary, zmuszanie do kontaktu oralno-genitalnego), jak i pewne zachowania niebezpośrednio cielesne, lecz nacechowane seksualnie, jeżeli są one wykonywane wbrew woli pokrzywdzonego i spełniają kryteria naruszenia wolności seksualnej.

Powyższy przepis wprowadza zatem swoistą gradację karalności w zależności od rodzaju wymuszonego zachowania – doprowadzenie do obcowania płciowego zagrożone jest karą surowszą (od 2 do 15 lat pozbawienia wolności), natomiast doprowadzenie do innej czynności seksualnej – karą łagodniejszą (od 6 miesięcy do 8 lat). Niemniej, oba typy czynów zabronionych mają wspólny rdzeń w postaci naruszenia autonomii seksualnej jednostki oraz zastosowania określonych form przymusu lub wykorzystania stanu bezradności ofiary.

Kolejne § 3, 4 oraz 5 art. 197 k.k. wprowadzają tzw. typy kwalifikowane przestępstwa zgwałcenia, których cechą wspólną jest występowanie szczególnie obciążających okoliczności czynu. Ich obecność uzasadnia zaostrzenie sankcji karnej z uwagi na wyższy stopień społecznej szkodliwości oraz większą dolegliwość dla pokrzywdzonego.

Zgodnie z § 3 art. 197 k.k., sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 3 do 20, jeżeli dopuszcza się zgwałcenia w jednej z niżej wymienionych okoliczności kwalifikujących:

⁶ Kodeks karny.

1. Działanie wspólnie z inną osobą – tzw. gwałt zbiorowy. Wspólne działanie co najmniej dwóch osób w celu doprowadzenia ofiary do obcowania płciowego zwiększa zarówno brutalność zdarzenia, jak i poczucie bezradności ofiary. Ustawodawca uznaje ten rodzaj czynu za szczególnie dolegliwy psychicznie i społecznie naganny.
 1. Wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry – przestępstwo popełnione względem osoby bliskiej łamie nie tylko prawo karne, ale i fundamentalne normy moralne i społeczne, co uzasadnia ostrzejszą sankcję.
 2. Posługując się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działając w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu
 3. Wobec kobiety ciężarnej – okoliczność ta uwzględnia szczególną wrażliwość i stan fizyczny ofiary oraz możliwość zakłócenia prawidłowego przebiegu dalszej ciąży.
 4. W sytuacji utrwalania obrazu lub dźwięku z przebiegu czynu – rejestrowanie aktu przemocy seksualnej stanowi dodatkową formę wiktylizacji, często prowadzącą do wtórnej traumy, zwłaszcza w przypadku dalszego rozpowszechniania nagrań.
- W § 4 art. 197 k.k. ustawodawca przewidział zaostrenie odpowiedzialności karnej, wprowadzając dolną granicę kary pozbawienia wolności nie niższą niż 5 lat, z możliwością orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności. Ma to zastosowanie w dwóch przypadkach:
1. Gdy pokrzywdzonym jest małoletni poniżej 15. roku życia – ustawodawca w sposób szczególny chroni osoby małoletnie, które ze względu na swój rozwój psychiczny, emocjonalny i fizyczny nie są w stanie skutecznie przeciwstawić się przemocy seksualnej. Zgwałcenie dziecka stanowi jedną z najcięższych form naruszenia wolności seksualnej.
 2. Gdy czyn charakteryzuje się szczególnym okrucieństwem lub skutkuje ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu – chodzi tu zarówno o nadzwyczajną brutalność fizyczną, jak i o skutki fizyczne, które w sposób trwały naruszają integralność ofiary.
- Natomiast w § 5 art. 197 k.k. wskazane zostały najsurowsze konsekwencje prawne, jeżeli następstwem czynu zgwałcenia (w typie podstawowym lub kwalifikowanym) jest śmierć ofiary. W takim przypadku sąd może wymierzyć karę pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 8 lat albo karę dożywotniego pozbawienia wolności. Ten typ kwalifikowany odzwierciedla najwyższy stopień społecznej szkodliwości, gdyż oprócz naruszenia wolności seksualnej dochodzi do najpoważniejszego skutku w postaci pozbawienia życia. Sankcja przewidziana w § 5 ma charakter odstraszący i jednoznacznie eksponuje wagę tego rodzaju przestępstwa.

1.2. Obcowanie płciowe z małoletnim – art. 200 k.k.

Kolejnym analizowanym typem czynu zabronionego jest przestępstwo określane potocznie jako „czyn pedofilski”, uregulowane w art. 200 k.k.

Zgodnie z art. 200 § 1 k.k., kto obcuje płciowo z małoletnim poniżej lat 15 lub dopuszcza się wobec takiej osoby innej czynności seksualnej albo doprowadza ją do poddania się takim czynnościom lub do ich wykonania, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 15⁷. Przywołany artykuł penalizuje szeroko pojęte zachowania seksualne wobec osób, które nie ukończyły 15. roku życia. Definicja małoletniego w tym kontekście ma charakter bezwzględny, co oznacza, że wszelkie zachowania o charakterze seksualnym wobec osoby poniżej tego wieku – niezależnie od jej zgody – są uznawane za przestępstwo. Zgoda wyrażona przez pokrzywdzonego nie ma znaczenia prawnego, ponieważ ustawodawca przyjmuje, że osoba w tym wieku nie posiada dostatecznego rozwoju psychicznego i emocjonalnego, by świadomie oraz odpowiedzialnie decydować o własnej sferze seksualnej.

Omawiany przepis obejmuje zarówno klasyczne obcowanie płciowe, jak i inne czynności seksualne, a także doprowadzenie do ich wykonania – niezależnie od formy nacisku. Celem takiej konstrukcji normy jest ochrona integralności cielesnej i psychicznej dzieci oraz zapewnienie warunków bezpiecznego rozwoju. Granica wieku, poniżej której kontakt seksualny jest penalizowany niezależnie od okoliczności, ukształtowała się na poziomie 15 lat już w okresie obowiązywania Kodeksu karnego z 1932 r. (tzw. Kodeks Makarewicza). Obecnie również utrzymywana jest ta sama granica, co potwierdza jej trwałe zakorzenienie w systemie prawnokarnej ochrony dzieci i młodzieży.

W art. 200 k.k. przewidziano również odpowiedzialność karną za inne niż bezpośredni kontakt cielesny formy seksualnego wykorzystania małoletnich poniżej lat 15, takie jak prezentowanie lub udostępnianie treści pornograficznych, rozpowszechnianie treści pornograficznych w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi przez takiego małoletniego (§ 3), prezentowanie czynności seksualnych w celu zaspokojenia seksualnego własnego lub innej osoby (§ 4) czy też promowanie działalności umożliwiającej dzieciom dostęp do pornografii (§ 5). Działania te, choć niekoniecznie polegają na bezpośrednim kontakcie fizycznym, również stanowią poważne zagrożenie dla rozwoju psychoseksualnego małoletnich.

W myśl art. 200 § 6 k.k. w przypadku skazania za przestępstwo określone w § 1, 3 lub 4, jeżeli czyn został popełniony wobec małoletniego poniżej lat 15, który w chwili zdarzenia pozostawał w stosunku zależności względem sprawcy, w szczególności

⁷ Tamże.

znajdował się pod jego pieczęcią, lub sprawca wykorzystał krytyczne położenie ofiary, sąd orzeka karę w wymiarze powiększonym o połowę dolnej granicy ustawowego zagrożenia⁸. Zatem, jeżeli czyn został popełniony wobec osoby pozostającej w stosunku zależności wobec sprawcy (np. uczeń wobec nauczyciela, podopieczny wobec opiekuna), lub gdy wykorzystano sytuację kryzysową małoletniego, sąd zobowiązany jest do zastosowania surowszego wymiaru kary – od dolnej granicy podwyższonej o połowę. Mechanizm ten ma charakter prewencyjno-represyjny i wzmacnia ochronę najbardziej narażonych grup.

W praktyce orzeczniczej pojawia się problem interpretacyjny w sytuacjach, gdy sprawca i pokrzywdzony są zbliżeni wiekowo. Mimo że co do zasady nie zwalnia to sprawcy z odpowiedzialności karnej, orzecznictwo – w szczególności judykatura Sądu Najwyższego – kieruje nas w stronę społecznej szkodliwości czynu. Przykładowo, w jednym z wyroków, w sytuacji gdzie oskarżony miał lat 18, a pokrzywdzona – 14 wskazano, że mała różnica wieku nakazuje postrzegać zachowania seksualne tych osób nieco inaczej niż w przypadku osoby zdecydowanie starszej i dziecka. Choć oczywiście nie wyklucza to możliwości popełnienia przestępstwa z art. 200 § 1 k.k., to należy dostrzegać, że część zachowań o podtekście ewidentnie seksualnym w kręgu takich osób jest kulturowo akceptowanych (dotykanie w tańcu, pocałunki) i nie ma podstaw, by mogły być uznane za przestępstwo; nie są po prostu szkodliwe w rozumieniu art. 1 § 2 k.k.⁹. Wynika stąd, że przy wykładni art. 200 k.k. istotne jest uwzględnienie nie tylko literalnego brzmienia przepisu, ale także kontekstu społeczno-kulturowego, charakteru relacji oraz stopnia rozwoju uczestników, ponieważ brak społecznej szkodliwości czynu będzie przesądzał o tym, że nie doszło do popełnienia przestępstwa.

1.3. Zakazane nawiązanie kontaktu z małoletnim – art. 200a k.k.

Następnym omawianym przestępstwem jest określony w art. 200a k.k. tzw. grooming, czyli zakazane nawiązywanie kontaktu z małoletnim. Przepis ten w ostatnich latach zyskał znaczną popularność w środowisku prawniczym, głównie z powodu kontrowersji związanych z jego stosowaniem, jak również ze względu na stale rosnącą liczbę przypadków jego naruszenia.

Wskazana regulacja została wprowadzona do polskiego ustawodawstwa w 2010 roku w wyniku ratyfikacji umów międzynarodowych, które nakładały na państwa członkowskie obowiązek penalizacji groomingu. Jednak nie był to jedyny powód wprowadzenia tej regulacji. Jedną z istotnych przyczyn była również postępująca

⁸ Tamże.

⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2023 r., V KK 449/22.

cyfryzacja społeczeństwa, szczególnie wśród młodych osób, co poza wieloma korzyściami niesie ze sobą także nowe zagrożenia.

Statystyki policyjne jednoznacznie pokazują, że przestępczość pedofilską przeniosła się do przestrzeni wirtualnej. Właśnie dlatego art. 200a k.k. ma na celu penalizowanie niebezpiecznych zachowań już na wczesnym etapie rozwoju przestępstwa.

Zgodnie z art. 200a § 1 k.k., kto w celu popełnienia przestępstwa określonego w art. 197 § 4 lub art. 200, jak również w celu produkowania lub utrwalania treści pornograficznych, za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej nawiązuje kontakt z małoletnim poniżej 15. roku życia, zmierzając – za pomocą wprowadzenia go w błąd, wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania sytuacji, albo przy użyciu groźby bezprawnej – do spotkania z nim, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Natomiast w myśl § 2 cytowanego artykułu kto za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub sieci telekomunikacyjnej składa małoletniemu poniżej 15. roku życia propozycję obcowania płciowego, poddania się lub wykonania innej czynności seksualnej albo udziału w produkowaniu lub utrwalaniu treści pornograficznych, i zmierza do jej realizacji, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2¹⁰.

Przepis ten penalizuje zachowania stanowiące abstrakcyjne narażenie na niebezpieczeństwo. Niektórzy teoretycy uznają, że grooming w ujęciu art. 200a k.k. stanowi formę stadialną przygotowania do popełnienia przestępstwa z art. 197 § 4 lub art. 200 k.k., co wynika z podobieństw do definicji przygotowania zawartej w art. 16 k.k. Chodzi tu o działania podejmowane w celu popełnienia przestępstwa seksualnego wobec małoletniego.

Takie ujęcie art. 200a k.k. rodzi jednak problemy interpretacyjne, szczególnie w kontekście działalności grup określających się jako „łowcy pedofilów”. W przypadkach, w których kontakt nawiązano nie z rzeczywistym małoletnim, lecz z osobą dorosłą udającą dziecko (tzw. wabik), może dojść do tzw. usiłowania nieudolnego groomingu. Problem pojawia się, ponieważ polskie prawo nie przewiduje odpowiedzialności karnej za usiłowanie nieudolnego przygotowania, co mogłoby – w tym ujęciu – wyłączać karalność.

Jest to jednak tylko jedna z dróg interpretacyjnych. W praktyce przeważająca część sądów oraz teoretyków uznaje grooming za przestępstwo *sui generis*¹¹, do którego mają zastosowanie wszystkie formy stadialne czynu zabronionego, a co za tym idzie – również możliwość pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności za usiłowanie nieudolne. W uzasadnieniu jednego z wyroków Sąd Najwyższy stwierdził,

¹⁰ Kodeks karny.

¹¹ Łac. – swego rodzaju, samoistny

że możliwe jest pociągnięcie sprawcy do odpowiedzialności karnej za usiłowanie nieudolne przestępstwa groomingu ze względu na fakt, że sprawca nie uświadamia sobie, iż dokonanie nie jest możliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia czynu zabronionego¹².

Podsumowując, interpretacja art. 200a k.k., zwłaszcza w kontekście działań tzw. łowców pedofilów, nadal budzi kontrowersje. Jednak analizując aktualny kierunek orzeczniczy Sądu Najwyższego, należy przyjąć, że do przestępstwa groomingu mają zastosowanie wszystkie formy stadialne, co otwiera drogę do pociągania sprawców do odpowiedzialności również za usiłowanie nieudolne.

¹² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2024 r., III KK 331/23.

Rozdział 2.

Czynności Policji w przypadku zgłoszenia przestępstwa zgwałcenia

Policjant pełniący służbę w ramach obsługi zdarzeń kryminalnych niejednokrotnie spotyka się z sytuacją, kiedy przychodzi mu zmierzyć się z jakże trudnym zagadnieniem jakim jest przestępstwo zgwałcenia.

Zdarzenie takie wymaga bowiem wiedzy i umiejętności, aby czynności jakie zostaną wykonane w związku z takim zgłoszeniem przeprowadzone zostały w sposób prawidłowy i rzetelny.

W myśl art. 308 § 1 k.p.k. w granicach koniecznych dla zabezpieczenia śladów i dowodów przestępstwa przed ich utratą, zniekształceniem lub zniszczeniem, prokurator albo Policja może w każdej sprawie, w wypadkach niecierpiących zwłoki, jeszcze przed wydaniem postanowienia o wszczęciu śledztwa lub dochodzenia, przeprowadzić w niezbędnym zakresie czynności procesowe, a zwłaszcza dokonać oględzin, w razie potrzeby z udziałem biegłego, przeszukania lub czynności wymienionych w art. 74 § 2 pkt 1 k.p.k. (m.in. oględzin zewnętrznych ciała oraz innych badań niepołączonych z naruszeniem integralności ciała), w stosunku do osoby podejrzanej, a także przedsięwziąć wobec niej inne niezbędne czynności, nie wyłączając pobrania krwi, włosów i wydzielin organizmu¹³.

Powyższy przepis wskazuje, iż w omawianym przypadku Policja musi niezwłocznie podjąć czynności w celu zabezpieczenia wszelkiego materiału dowodowego, który może przyczynić się do wykrycia sprawcy przestępstwa. Poniżej przedstawione zostaną wskazówki dotyczące tego, jak policjant wykonujący czynności powinien się zachować, a także jakie konkretnie działania podjąć w przypadku gdy do jednostki Policji zgłosi się osoba pokrzywdzona przestępstwem przeciwko wolności seksualnej.

W pierwszej kolejności należy przyjąć zawiadomienie o przestępstwie od osoby pokrzywdzonej. Pamiętać jednak należy, iż zgodnie z § 4 ust. 3 Wytycznych nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 roku w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów, policjant przyjmujący od pokrzywdzonego zawiadomienie o przestępstwie w sprawach o przestępstwa określone w art. 197-199 k.k., powinien ograniczyć się do uzyskania od niego najważniejszych faktów i dowodów, którymi w szczególności mogą być dane dotyczące daty

¹³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (dalej: Kodeks postępowania karnego).

i miejsca popełnienia przestępstwa, dane identyfikujące sprawcę, w tym jego opis, dane świadków i dokumentacja medyczna będąca w dyspozycji pokrzywdzonego (art. 185c § 1 k.p.k.)¹⁴.

Realizując tę dyspozycję pamiętać należy o § 4 ust. 5 tychże Wytycznych, gdzie w przypadku przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajności stosuje się procedury postępowania Policji z osobą, która doświadczyła przemocy seksualnej¹⁵. Ujęto w nich, iż w przypadku zgłoszenia między innymi przestępstwa gwałtu policjant powinien:

- Zaprosić osobę pokrzywdzoną w miejsce niedostępne dla osób postronnych w jednostce Policji, zarówno innych funkcjonariuszy niebiorących udziału w czynnościach, jak i innych osób (np. osobny pokój niebędący pokojem przejściowym), aby zapewnić jej swobodę wypowiedzi i poczucia bezpieczeństwa, a także nie narażać na kontakt z osobą podejrzaną.
- Zaniechać jakichkolwiek komentarzy dotyczących zdarzenia, wyglądu czy zachowania osoby pokrzywdzonej, a także osądzania i oceniania sytuacji. Osoba prowadząca czynność powinna okazać empatię i unikać okazywania swoim zachowaniem, jaki jest jej stosunek do sprawy; powinna mieć na uwadze wyjątkowy stan emocjonalny, w którym znajduje się osoba pokrzywdzona.
- Przyjąć zawiadomienie o przestępstwie zgodnie z art. 185c § 1 k.p.k. i sporządzić protokół przyjęcia zawiadomienia o przestępstwie.

Funkcjonariusz Policji przyjmujący zgłoszenie powinien poinformować osobę pokrzywdzoną, z zastosowaniem prostego i przystępnego języka o:

- przysługujących jej prawach – w formie ustnej i pisemnej,
- kolejnych podejmowanych krokach – w tym o konieczności zebrania i zabezpieczenia materiału dowodowego, przeprowadzenia badania lekarskiego oraz o możliwości podjęcia działań profilaktycznych i leczniczych,
- możliwości kontaktu osoby pokrzywdzonej z osobą przez nią wskazaną, w tym również możliwość obecności tej osoby podczas wykonywania czynności z udziałem osoby pokrzywdzonej, o ile nie uniemożliwia to przeprowadzenia tych czynności albo nie utrudnia ich w istotny sposób.

Policja powinna zagwarantować i zapewnić osobie pokrzywdzonej:

- transport (ewentualnie także z osobą wskazaną przez osobę pokrzywdzoną) do placówki medycznej, gdzie zostanie jej udzielona pomoc i przeprowadzone zostanie badanie lekarskie,

¹⁴ Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (dalej: Wytyczne nr 3).

¹⁵ Tamże.

- udostępnienie bazy danych placówek specjalistycznego poradnictwa, w tym: prawnego, psychologicznego i rodzinnego, z rejestru wojewody w celu uzyskania pomocy i wsparcia,
- umożliwienie kontaktu z najbliższą jednostką realizującą zadania z Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej lub inną instytucją zajmującą się pomocą w analogicznym zakresie w celu uzyskania pomocy prawnej i psychologicznej¹⁶.

Następnym etapem po przyjęciu zawiadomienia o przestępstwie od osoby pokrzywdzonej jest konieczność zabezpieczenia materiału dowodowego. Czynnością, w trakcie której można zabezpieczyć bardzo cenne ślady, mogące przyczynić się do udowodnienia winy sprawcy, będą niewątpliwie oględziny miejsca zdarzenia. Zgodnie z § 42 wymienionych Wytycznych celem oględzin jest ujawnienie i zabezpieczenie śladów przestępstwa lub ich nośników znajdujących się na miejscu zdarzenia, osobie lub rzeczy mogących mieć związek z przestępstwem, które mogą służyć jako źródła dowodowe w toku postępowania. Oględziny miejsca zdarzenia polegają na dokonaniu czynności taktycznych i techniczno-kryminalistycznych zmierzających do poznania przebiegu zdarzenia, przeprowadzanych w sposób planowy, z uwzględnieniem właściwości obszaru (przestrzeni zamkniętej lub otwartej) oraz klasyfikacji różnych grup śladów przestępstwa lub ich nośników albo rzeczy, ich położenia, właściwości, stanu i cech indywidualnych¹⁷. Zaznaczyć należy, że inaczej przebiegną oględziny miejsca dokonania gwałtu na otwartym terenie, inaczej w pomieszczeniu. O ilości i różnorodności śladów nadających się do zabezpieczenia decydować będzie wiele czynników. Podkreślić trzeba jednak, iż podczas oględzin pomieszczenia, w którym doszło do gwałtu, jeśli gwałt miał miejsce w łóżku, prześcieradło i pościel powinny zostać umieszczone w papierowych torbach i dostarczone do laboratorium sądowego. Jeśli plamy zostały znalezione na przedmiocie zbyt wielkim, aby dostarczyć go do laboratorium, to powinny one zostać wycięte i zapakowane. Powinna być pobrana również próbka samego niedostarczonego przedmiotu i zapakowana jako substrat do sprawdzenia¹⁸.

W omawianym przypadku, jeżeli sytuacja będzie tego wymagała, oprócz oględzin miejsca zdarzenia można także poddać oględzinom ciało osoby będącej ofiarą gwałtu jak i ciało ewentualnego sprawcy przestępstwa. Jak wskazuje § 58 wskazanych Wytycznych w toku oględzin osoby można pobrać od niej w razie potrzeby materiał

¹⁶ Procedura opracowana przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania na podstawie materiału przygotowanego przez fundację Feminoteka w ramach projektu „Stop gwałtom” współfinansowanego przez Fundację im. S. Batorego.

¹⁷ Wytyczne nr 3...

¹⁸ B. Hołyst, *Kryminalistyka*, s. 461.

do badań w postaci odcisków linii papilarnych, wymazu ze śluzówki policzków, śliny, zapachu. W uzasadnionych przypadkach należy zabezpieczyć do badań całą odzież lub jej części i dostarczyć osobie poddawanej oględzinom inną odzież pobraną z jej mieszkania, a jeżeli jest to niemożliwe lub osoba ta nie wyrazi zgody na jej dostarczenie – wydać odzież zastępczą z zastrzeżeniem zwrotu. Podstawowy zestaw odzieży zastępczej przechowuje się w miejscu wskazanym przez kierownika jednostki Policji dostępnym dla służby dyżurnej. Zabezpieczenia materiału do badań od świadka i wytypowanego sprawcy nie może dokonywać ta sama osoba. Oględzin ciała, które mogą wywołać uczucie wstydu, a w szczególności osób pokrzywdzonych przestępstwami przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, powinien dokonać policjant tej samej płci, chyba że łączą się z tym szczególne trudności. Jeżeli Policja uzyskała informację o takim przestępstwie bezpośrednio albo w krótkim czasie po zdarzeniu, osobę pokrzywdzoną, niezwłocznie po przekazaniu przez nią informacji o zaistniałym zdarzeniu lub sprawcy i jeszcze przed wykonaniem innych czynności, kieruje się na kompleksowe badania lekarskie, w tym ginekologiczne, połączone w razie konieczności z zabezpieczeniem przez lekarza dowodów lub innych materiałów mających związek z przestępstwem, stosownie do rodzaju i charakteru doznanych obrażeń¹⁹. W zależności od okoliczności zdarzenia oraz czasu jaki upłynął od dokonania przestępstwa, czynności te mogą mieć zróżnicowany charakter. W sytuacji kiedy samo zgwałcenie miało miejsce na przykład kilka dni wcześniej, a z uzyskanych od ofiary informacji wynika, że bielizna i inne ubrania jakie miała na sobie w chwili zdarzenia zostały już wyprane, a sama osoba zgłaszająca w związku z utrzymaniem higieny osobistej zmyła ze swojego ciała ewentualny materiał biologiczny sprawcy, nie będzie zasadnym udanie się z ofiarą do placówki medycznej w celu wykonania badań i zabezpieczenia materiału biologicznego. W przypadku, kiedy zdarzenie nastąpiło na przykład tuż przed zgłoszeniem wspomniane badanie lekarskie jest konieczne, ponieważ pozwala na zabezpieczenie materiału dowodowego, który może przyczynić się do ustalenia i pociągnięcia do odpowiedzialności karnej sprawcy przestępstwa. Ofiara gwałtu powinna zostać zbadana jak najszybciej przez lekarza, zarówno po to, aby upewnić się, że otrzymała ona wszelką niezbędną pomoc medyczną jak i po to, by umożliwić zebranie wszelkich pozostałych dowodów przez wyszkolony personel policyjny. Z ofiary zebrane mogą być następujące dowody fizyczne: próbki krwi, sczesane włosy łonowe, standardowe próbki włosów łonowych, tampon z wymazem z wagi, wymaz z odbytu, włosy z głowy, zadrapania spod paznokci, wymaz z ust, całe ubranie (jeśli nie zostało zabrane z miejsca przestępstwa jak poprzednio

¹⁹ Wytyczne nr 3...

opisano) oraz próbki moczu. Dodatkowo, jeśli ofiara twierdzi, że napastnik bił, ssał lub lizał jakikolwiek obszar jej ciała, to z jej skóry powinny zostać zebrane pozostałości śliny. Wymazy z waginy są szczególnie ważne, gdy ofiarami gwałtu są kobiety, ponieważ nienaruszona żywa sperma może pozostawać w waginie ofiary gwałtu przez 4-6 godzin po stosunku. Po tym czasie sperma umiera. Nienaruszona sperma może pozostawać przez 16 godzin lub więcej po gwałcie, ale ostatecznie znika z waginy – zwykle po 3 dniach od czynu. Jeżeli zatrzymany jest sprawca w celu zebrania komórek skóry i płynnego nasienia dokonuje się wymazu spod napletka²⁰. W tym miejscu zaznaczyć należy, iż od sprawcy czynu Policja również ma prawo pobierać materiał dowodowy, ponieważ w myśl dyspozycji zawartej w art 74 § 2 pkt. 1 i 2 k.p.k. oskarżony jest jednak obowiązany poddać się: oględzinom zewnętrznym ciała oraz innym badaniom niepołączonym z naruszeniem integralności ciała; wolno także w szczególności od oskarżonego pobrać odciski, fotografować go oraz okazać w celach rozpoznawczych innym osobom; badaniom psychologicznym i psychiatrycznym oraz badaniom połączonym z dokonaniem zabiegów na jego ciele, z wyjątkiem chirurgicznych, pod warunkiem że dokonywane są przez uprawnionego do tego pracownika służby zdrowia z zachowaniem wskazań wiedzy lekarskiej i nie zagrażają zdrowiu oskarżonego, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest nieodzowne; w szczególności oskarżony jest obowiązany przy zachowaniu tych warunków poddać się pobraniu krwi, włosów lub wydzielin organizmu²¹.

Jeśli zachodzi konieczność wykonania zdjęcia osoby pokrzywdzonej, to powinien ją wykonać je, w miarę możliwości, osoba tej samej płci co osoba pokrzywdzona, chyba że osoba pokrzywdzona poprosi o to, by było inaczej. W tego typu sprawach jeżeli koniecznym jest zabezpieczenie ubrań zarówno ofiary, jak i w przypadku zatrzymania sprawcy, jego także, pamiętać należy, aby każdą część ubrania umieścić w osobnej papierowej torbie lub innym papierowym opakowaniu w celu uniknięcia wzajemnego zanieczyszczenia.

Ważną kwestią, w toku czynności wykonywanych w trybie art. 308 k.p.k. będzie także ustalenie i przesłuchanie ewentualnych świadków zdarzenia, jak również ustalenie czy rejon miejsca zdarzenia objęty jest jakimkolwiek monitoringiem. Nie powinno się poprzestawać jedynie na ujawnieniu kamer obejmujących swoim zasięgiem tylko miejsce gwałtu ale należy dążyć do zabezpieczenia nagrań z kamer znajdujących się na tzw. drodze dojścia i odejścia sprawcy. Może to pozwolić np. na ustalenie wizerunku przestępcy, który przechodząc chodnikiem kilka ulic dalej przed zdarzeniem lub po nim, przemieszczał się swobodnie, wówczas gdy podczas

²⁰ Brunon Hołyst, *Kryminalistyka*, s. 462.

²¹ Kodeks postępowania karnego.

samego czynu był zamaskowany. Pomocne w tym będą oczywiście charakterystyczne cechy ubioru, które mogą zostać wskazane przez ofiarę.

Wspomniane wyżej badanie lekarskie połączone z pobraniem z ciała ofiary materiału dowodowego jakie należy wykonać w przypadku zgwałcenia, jeżeli oczywiście okoliczności zdarzenia wskazują na tą konieczność, jest bardzo ważną czynnością. Przeprowadzone zostaje ono przez lekarza z wykorzystaniem specjalnego pakietu kryminalistycznego zwanego „Pakiem kryminalistycznym do zabezpieczania śladów przestępstw na tle seksualnym”. Policjant pobierający od funkcjonariusza służby dyżurnej opisany wyżej pakiet, w celu przekazania go lekarzowi, który wykona badanie, w pierwszej kolejności powinien sprawdzić datę ważności pakietu, która znajduje się na kartonowym pudełku, ponieważ pobranie śladów biologicznych na pakiet, w którym upłynął termin ważności, może skutkować nie uznaniem ich przez sąd za pełnowartościowy materiał dowodowy.

Powyżej przedstawiono najważniejsze czynności, jakie powinno się wykonać w przypadku zgłoszenia przestępstwa zgwałcenia. Decyzję o tym jakie konkretnie działania należy przeprowadzić podejmuje się w zależności od okoliczności konkretnego indywidualnego przypadku i ustaleń poczynionych w toku wykonywanych czynności.

Rozdział 3.

Problematyka przesłuchania pokrzywdzonego i świadka przy zastosowaniu art. 185 a-c k.p.k.

W rozdziale tym omówione zostały warunki ochrony interesów prawnych pokrzywdzonego oraz świadka w tym małoletniego, a także wskazania pozycji procesowej osób wykonujących prawa i obowiązki osób małoletnich pokrzywdzonych oraz innych uczestników postępowania.

Postępowanie dowodowe jest procesem poznawczym, który odbywa się w postępowaniu karnym według ściśle określonych i usystematyzowanych zasad. Naczelną zasadą procesu karnego jest zasada prawdy materialnej, która oznacza, aby wszystkie orzeczenia wydane w tym procesie były oparte na ustaleniach fatycznych, prawdziwych, a zatem zgodnych z rzeczywistym stanem faktycznym. Zasada prawdy materialnej wiąże się bezpośrednio z celem procesu karnego, którym jest ustalenie w postępowaniu dowodowym prawdy, jako podstawy rozstrzygnięcia sprawy karnej²². W większości spraw sądowych rozstrzygnięcia zapadają na podstawie dowodów osobowych tj. zeznań i wyjaśnień pozyskiwanych podczas przesłuchania. Dla sądów są one najważniejszym źródłem dowodowym, a przyznanie się do winy nadal jest celem każdego postępowania²³.

3.1. Przesłuchanie małoletniego pokrzywdzonego – szczególny tryb przesłuchania w sprawach o przestępstwa z rozdziału XXV i inne – art. 185a k.p.k.

W myśl art. 185a § 1 k.p.k. w sprawach m. in. o przestępstwa określone w rozdziale XXV Kodeksu karnego (tj. przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności) pokrzywdzonego, który w chwili przesłuchania nie ukończył 15 lat, przesłuchuje się w charakterze świadka tylko raz, chyba że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania lub w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego²⁴. Cytowany przepis sprowadza się do jednokrotnego przesłuchania dziecka w toku całego przesłuchania, a więc także sądowego. Przesłuchanie z uwagi na powyższe powinno być szczególnie wnikliwie przygotowane i przeprowadzone,

²² T. Stępień, *Rola świadka w prawie karnym*, s. 23.

²³ R. Kwasiński, *Metody przesłuchań stosowane przez FBI*, s. 9.

²⁴ Kodeks postępowania karnego.

aby o ile to możliwe, wyeliminować kolejne przesłuchanie dziecka spowodowane niewyjaśnieniem istotnych dla sprawy okoliczności²⁵.

Ustawodawca daje wyraz dążeniu do zapewnienia ochrony dziecku po sytuacji stresowej, niejednokrotnie krepującej, wywołującej poczucie wstydu i negatywne uczucia, takie jak pogarda i gniew, nienawiść czy żal wobec sprawcy, a także wobec samego siebie. Mając na uwadze powyższe, ustawa karno-procesowa wyjątkowo dopuszcza odstępstwa od zakazu ponownego przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego, przewidując dwie sytuacje tego rodzaju:

- wyjście na jaw istotnych okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania²⁶,
- w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego, gdy nie miał on obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego.

Czynność przesłuchania małoletniego pokrzywdzonego w sprawach o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, niezależnie od tego, w jakiej fazie postępowania jest dokonywana, jest przeprowadzana przez sąd na posiedzeniu przy udziale biegłego psychologa, którego udział jest obligatoryjny. Prawo wzięcia udziału w przesłuchaniu mają również prokurator oraz obrońca i pełnomocnik pokrzywdzonego oraz osoba wymieniona w art. 51 § 2 k.p.k. (przedstawiciel ustawowy lub osoba, pod której pieczęcią pokrzywdzony pozostaje) lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego, jeżeli nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego.

Sąd powinien przeprowadzić przesłuchanie niezwłocznie po wpłynięciu wniosku, nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku, przy czym jest to termin instrukcyjny. Przepis art. 185a § 3 k.p.k. wprowadza obowiązek odtworzenia na rozprawie głównej sporządzonego zapisu obrazu i dźwięku przesłuchania oraz odczytania protokołu przesłuchania. Rejestrowane jest zatem każde przesłuchanie pokrzywdzonego przeprowadzone w trybie art. 185a k.p.k., czyli także małoletnich, którzy w chwili przeprowadzenia tej czynności ukończyli lat 15, gdzie na podstawie art. 185a § 4 k.p.k. uznano za konieczne zastosowanie wobec nich specjalnego trybu odebrania zeznań²⁷. Zatem małoletniego, który w chwili przesłuchania ukończył 15 lat, przesłuchuje się w warunkach określonych w art. 185a § 1-3 k.p.k., gdy zachodzi uzasadniona obawa, że przesłuchanie w innych warunkach mogłoby wywrzeć negatywny wpływ na jego stan psychiczny. Oceny zaistnienia tej przesłanki

²⁵ J. Kowalski, *Aspekty prawne pomocy dzieciom-ofiarom przestępstw*, w: *Przeszłość-Teraźniejszość-Przyszłość, X-lecie działalności psychologów policyjnych, Materiały pokonferencyjne*, s. 72-73.

²⁶ T. Kalisz, *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, s. 90-91.

²⁷ A. Sakowicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 630-631.

dokonuje organ procesowy na tle okoliczności konkretnej sprawy, przy czym wydaje się, że zasadą powinno być uzyskanie opinii biegłego psychologa na tę okoliczność²⁸.

3.2. Przesłuchanie małoletniego świadka – szczególny tryb przesłuchania świadka, który nie jest pokrzywdzonym – art. 185b k.p.k.

Przeprowadzenie przesłuchania małoletniego świadka, o którym mowa w art. 185b § 1 k.p.k. (czyli tego, który w czasie przesłuchania nie ukończył lat 15) w sprawach m. in. o przestępstwa przeciwko wolności seksualnej i obyczajności, powinno zgodnie z ogólną regułą z art. 185a k.p.k. nastąpić wyjątkowo, tj. jedynie gdy zeznania tego świadka mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Wówczas jednak obligatoryjnie powinno zostać dokonane w warunkach określonych w art. 185a k.p.k. Przesłuchanie świadka w tych przypadkach musi zatem nastąpić zawsze, jeżeli jego zeznania mają dotyczyć okoliczności, które „mogą mieć istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy”. Ocenie organu pozostawione jest ustalenie wpływu zeznań świadka na rozstrzygnięcie sprawy, dokonywane w oparciu o już istniejący materiał dowodowy, jak i okoliczności, na które miałyby zeznawać świadek²⁹.

W sprawach o przestępstwa wymienione w art. 185b § 1 k.p.k., w § 2 wskazanego artykułu przewidziano przesłuchanie małoletniego powyżej 15. roku życia przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tej czynności na odległość, bez konieczności bezpośredniego kontaktu z oskarżonym (art. 185b § 2 k.p.k.). Przeprowadzenie przesłuchania w powyższej formie będzie uzależnione od stwierdzenia przez organ dwóch rodzajowo odmiennych przesłanek tj. nastąpi w razie zaistnienia obawy, że bezpośrednia obecność oskarżonego przy przesłuchaniu mogłaby oddziaływać krępująco na zeznania świadka lub gdy taka obecność mogłaby wywierać negatywny wpływ na jego stan psychiczny. W pierwszym przypadku może chodzić o sytuacje, w których z zachowania świadka wynika oczywista obawa przed oskarżonym lub świadek wręcz oświadcza, że boi się zeznawać w obecności oskarżonego zwłaszcza, gdy sąd dysponuje informacjami, że oskarżony groził świadkowi lub go szantażował. Druga przesłanka związana jest natomiast z ustaleniem negatywnego wpływu obecności oskarżonego na stan psychiczny świadka i odnosi się do konieczności zbadania, czy charakter lub okoliczności czynu oraz stopień rozwoju świadka wskazują, że przesłuchanie w obecności oskarżonego może doprowadzić do zakłócenia czynności psychicznych świadka. Stwierdzenie negatywnego wpływu

²⁸ Tamże.

²⁹ J. Skorupka, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023 (04.04.2025).

bezpośredniej obecności oskarżonego na stan psychiczny świadka wymaga wiadomości specjalnych, a zatem powinno opierać się na opinii biegłego psychologa³⁰.

3.3. Przepęstwa określone w art. 197-199 k. k. – zawiadomienie o przępstwie, przesłuchanie pokrzywdzonego – art. 185c k.p.k.

Artykuł 185c k.p.k. określa nie tylko dwa szczególne tryby przesłuchań ale także szczególny sposób przeprowadzenia czynności przyjęcia ustnego zawiadomienia o przępstwie od ofiar przępstw z art. 197-199 k.k. W poszczęólnych paragrafach tego przepisu opisano czynności od momentu najwcześniejszego czyli przyjęcia zawiadomienia o przępstwie, poprzez czynność z reguły po nim następującą, czyli przesłuchanie pokrzywdzonego (185c § 2)³¹.

Zgodnie z art. 185c § 1 zawiadomienie o przępstwie określonym w art. 197-199 k.k., jeżeli składa je pokrzywdzony, powinno ograniczyć się do wskazania najważniejszych faktów i dowodów. Przesłuchania (w charakterze świadka) dokonuje sąd na posiedzeniu i co do zasady raz, chyba, że wyjdą na jaw istotne okoliczności, których wyjaśnienie wymaga ponownego przesłuchania lub w razie uwzględnienia wniosku dowodowego oskarżonego, który nie miał obrońcy w czasie pierwszego przesłuchania pokrzywdzonego (185c § 1a)³².

Przesłuchanie jest obligatoryjnie utrwalane za pomocą urządzenia rejestrującego obraz i dźwięk (art. 147 § 2a). Zwrot „powinno ograniczyć się” wskazuje na obowiązek organu procesowego odbierającego zawiadomienie o przępstwie ujęcia w protokole czynności jedynie najważniejszych faktów i dowodów, nie zaś wyłącznie na dopuszczeniu możliwości takiego ograniczenia. Rozwiązanie to ma charakter obligatoryjny, nie zaś postulatyczny³³.

Unormowanie przesłuchania pokrzywdzonego przępstwem z art. 197-199 k.k. jest zbieżne z warunkami przewidzianymi w art. 185a § 2 i 3 k.p.k., zatem forum tej czynności stanowi posiedzenie sądu. Sądem właściwym do przeprowadzenia przesłuchania w postępowaniu przygotowawczym jest sąd właściwy do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji. Sąd dokonuje tej czynności jednoosobowo przy udziale biegłego psychologa³⁴. Na wniosek pokrzywdzonego należy zapewnić, aby biegły psycholog biorący udział w takim przesłuchaniu był osobą tej samej płci co pokrzywdzony, chyba, że będzie to utrudniać postępowanie (185c § 4). W posie-

³⁰ Tamże.

³¹ K. Federowicz, *Przesłuchanie małoletnich i ofiar przępstw seksualnych*, s. 235.

³² A. Choromańska, M. Porwiesz, *Wybrane zadnienia prawa karnego procesowego. Teoria, wykładnia i praktyka stosowana*, s. 153.

³³ A. Sakowicz, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, s. 633.

³⁴ J. Skorupka, dz. cyt.

dzeniu tym mają prawo wziąć udział także prokurator, obrońca oraz pełnomocnik pokrzywdzonego, nie ma natomiast takiego prawa oskarżony. Również przedstawiciel ustawowy pokrzywdzonego albo osoba, pod której stałą pieczęć on pozostaje (art. 51 § 2 k.p.k.), lub osoba pełnoletnia wskazana przez pokrzywdzonego ma prawo być obecna przy przesłuchaniu, ale tylko po warunkiem, że nie ogranicza to swobody wypowiedzi przesłuchiwanego. Obowiązuje również – podobnie jak w przypadku art. 185a § 2 k.p.k. zastrzeżenie terminu instrukcyjnego takiego przesłuchania (niezwłocznie, nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku)³⁵.

³⁵ Tamże.

Bibliografia

- Choromańska A., Porwisz M. *Wybrane zadnienia prawa karnego procesowego. Teoria, wykładnia i praktyka stosowana*, Wydawnictwo Akademia Policji w Szczytnie, Szczytno 2024.
- Federowicz K. *Przesłuchanie małoletnich i ofiar przestępstw seksualnych*, Wydawnictwo Wolters Kluwer, Warszawa 2020.
- Hołyst B. *Kryminalistyka*, Wydawnictwo LexisNexis, Warszawa 2010.
- Kalisz T. *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2016.
- Kowalski J. *Aspekty prawne pomocy dzieciom-ofiarom przestępstw*, w: *Przeszłość-Teraźniejszość-Przyszłość, X-lecie działalności psychologów policyjnych, Materiały pokonferencyjne*, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Komenda Główna Policji 2007.
- *Procedura opracowana przez Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania na podstawie materiału przygotowanego przez fundację Feminoteka w ramach projektu „Stop gwałtom” współfinansowanego przez Fundację im. S. Batorego.*
- Sakowicz A. *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2023.
- Skorupka J., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Legalis 2023.
- Stępień T., *Rola świadka w prawie karnym*, Wydawnictwo Dom Organizatora, Toruń 2012. Stefański R., *Kodeks Karny. Komentarz*, Legalis 2025.
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2025 r. poz. 46).
- Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 30 sierpnia 2017 r. w sprawie wykonywania niektórych czynności dochodzeniowo-śledczych przez policjantów (Dz.Urz.KGP z 2017 r. poz. 59 z późn. zm.).

Orzecznictwo sądowe:

- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1985 r., II KR 86/85, OSNPG 1985.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2023 r. V KK 449/22.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2024 r. III KK 331/23.

Zakład Służby Kryminalnej

asp. Robert Moskała
asp. Patrycja Raszyk
sierż. szt. Artur Kopka

Szkoła Policji w Katowicach
ul. gen. Jankego 276
40-684 Katowice-Piotrowice
www.katowice.szkolapolicji.gov.pl

